

Rentmeesterschap

door **Janne E. Nijman** De auteur is bestuursvoorzitter van het T.M.C. Asser Instituut in Den Haag, en hoogleraar in Amsterdam en Genève. j.e.nijman@uva.nl

Wij bevinden ons in een voor de aarde en de mensheid catastrofale fase van de geschiedenis. Aan de vooravond van COP26 – de 26e(!) Conference of the Parties over het VN Klimaatverdrag – heeft het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) een – in de woorden van secretaris-generaal van de Verenigde Naties António Guterres – ‘code rood voor de mensheid’ afgegeven.

In eerdere columns over de kern van het christendemocratisch gedachtegoed heb ik vaak het begrip ‘rentmeesterschap’ genoemd als uitgangspunt en leidraad voor onze politieke reactie op de klimaat- en biodiversiteitscrisis. Toch heb ik dit begrip nu doorgestreept.

Ook begrippen hebben wortels. De geschiedenis van ‘rentmeesterschap’ is lang en complex. Zij gaat terug op de antropologie waarin de mens als beeld van God begenadigd is met de rede, de vrije wil en het beheer (*dominium*) van de aarde. Een antropologie die het unieke van de mens en de menselijke natuur vat in de gedachte dat mensen geschapen zijn *in imagine Dei*.

In de vroegmoderne tijd liepen de theologische gemoederen over de betekenis van Genesis 1:26 hoog op. Die haarkloverij, hoe fascinerend ook, laat ik hier rusten. Dominant werd al gauw de gedachte dat de mens heerschappij heeft over de aarde, dat de aarde zijn eigendom is, dat hij meester is over de natuur. Weliswaar een meester die zijn eigendom verantwoordelijk moet beheren, maar wel een meester verheven boven (en bijgevolg steeds minder verbonden met) land en natuur.

Ideeën en woorden doen ertoe. Het begrip ‘rentmeesterschap’ heeft ons denken over de relatie met de aarde op een verkeerd spoor gezet. Het scheidt ons van, en verheft ons boven, de natuur. De natuur staat ons ten dienste; zij kan worden onderworpen en geëxploiteerd. Deze antropocentrische visie op de relatie tussen mensheid en aarde heeft desastreuze ecologische gevolgen. In het internationaal recht wordt in deze jaren de gedachte ontwikkeld – ook gesteund in *Laudato Si* – dat wij mensen gestraft moeten kunnen worden voor ‘ecocide’: de vernietiging en ontvricting van de aarde en haar ecosystemen.

Ik denk aan de fresco’s in Assisi. Franciscus communiceert met broeder vogel en zuster aarde. De huidige klimaatcrisis vraagt om een herijking van de christendemocratische visie op onze relatie met de natuur; om een visie waarin de mens haar plaats kent vanuit de verbinding met en gelijkwaardigheid aan de natuur.

Met de onhoudbaarheid van de antropocentrische visie op de natuur komt de onhoudbaarheid van het begrip ‘rentmeesterschap’. Het staat de christendemocratie en haar denken over de aanpak van de klimaatcrisis in de weg. De natuur – waarvan de mens immers deel uitmaakt – moet in ons denken centraal staan: van rentmeesterschap naar een ecocentrische benadering. In onze relatie tot de natuur moeten wij van de ethiek en politiek van het (rent)meesterschap bewegen naar die van de *caritas*: de zorg om zuster aarde.